

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Ústav humanitních studií v pomáhajících profesích

Bakalářská práce

Zlaté pravidlo morálky v každodenní praxi ochrany obyvatelstva

Vypracoval: Petr Markvart

Vedoucí práce: doc. MUDr. Jiří Šimek, CSc

České Budějovice 2016

Abstrakt

Cílem bakalářské práce s názvem *Zlaté pravidlo morálky v každodenní praxi ochrany obyvatelstva* je zamyslet se nad otázkami povinností záchranářů v rámci plnění jejich pracovních povinností a zároveň zjistit, do jaké míry při své práci dokážou pracovat s určitou dávkou empatie ke svému okolí, k lidem, kterých se bezprostředně dotýká samotná krizová situace a kteří jsou ohroženi na zdraví, smrti nebo hrozí riziko ztráty jejich majetku.

Rád bych se pokusil svou práci zjistit, zda se v určitých případech záchranáři v samotné krizové situaci dostávají do vnitřního konfliktu. Mají vždy postupovat pouze dle platné legislativy při záchraně, nebo někdy používat intuici a především zlaté pravidlo morálky? Dokáže si záchranář představit sám sebe na místě zachraňovaného a přizpůsobit tomu svá rozhodnutí?

Svou práci podpořím kvalitativním výzkumem, který je anonymní a zúčastnilo se ho devět členů složek integrovaného záchranného systému. Vybral jsem si členy tří základních složek integrovaného záchranného systému. Hasičského záchranného sboru, Policie České republiky a Zdravotnické záchranné služby. Respondenti odpovídali na otázky, ze kterých lze vytvořit statistické vyhodnocení. Co zjistíme při krátkém dotazníku mezi profesionály? Můžeme tvrdit, že oblast ochrany obyvatelstva a práce jednotlivých složek integrovaného záchranného systému je nutné přesně vymezit legislativou a dodržováním platných zákonů, vyhlášek a nařízení v oblasti Ochrany obyvatelstva a krizového řízení?

Právě díky této legislativě máme jasně stanovené postupy při jednotlivých krizových situacích v rámci plánování, přípravě a preventivních opatřeních. Přesto zjistíme, jestli někdo ze záchranářů někdy použil zlaté pravidlo morálky při své práci, nebo si dokáže představit, že by ho použil a při jaké příležitosti.

Mým cílem není dehonestovat touto prací význam jasně daných pravidel, určených postupů a rozkazů velitelů zásahů při krizové situaci. Cíl, který jsem si určil, je zjistit, jak tenká je hranice mezi „*tím co musím a ne vždy se ztotožňuji*“ a „*chci a vím, že porušuji nějaká nařízení.*“ Z výzkumu vyplynulo, že v sobě máme zakořeněný určitý smysl pro povinnost, řád a pořádek. Jsme spíše nakloněni dodržování nařízení a jednotlivých daných pravidel, před určitou mírou volnosti při rozhodování a využití zlatého pravidla?

Samotné téma mi připadá velice atraktivní. Propojení složek integrovaného záchranného systému s myšlenkou zlatého pravidla morálky se může na první pohled jevit jako něco, co nedává smysl. V této práci poznáme, že tu existuje naopak výrazné propojení. Při zásahu složek integrovaného záchranného systému se často jedná o vzájemnou interakci mezi záchranářem, hasičem, nebo policistou na straně jedné a zachraňovaným na straně druhé. Na obou stranách vznikají pozitivní i negativní emoce, se kterými se musí jak zachránci, tak zachraňovaní vyrovnávat. Žádný ze zachránců se neubrání určité empatii, soucítění se situací zachraňovaného. Co kdybych byl na jeho místě já? Tímto se právě témata na první pohled tak vzdálená, propojují ve velice úzkou problematiku.

Myslím si, že není moc situací, ve kterých lze uplatnit zlaté pravidlo v oblasti ochrany obyvatelstva. Určitě jsou jasně dané postupy tím nejefektivnějším způsobem práce všech složek IZS. Přesto si myslím, že existují situace, kdy by bylo možné zlaté pravidlo morálky v každodenní praxi ochrany obyvatelstva uplatnit.

Klíčová slova: zlaté pravidlo morálky, složky IZS, IZS, ochrana obyvatelstva, evakuace, HZS, Immanuel Kant, kategorický imperativ

Abstract

The aim of the bachelor thesis titled *The Golden Rule of Morality in Everyday Practice of Population Protection* is to ponder about the questions of rescuers' obligations within their work duties and to find out to what extent can they, in their line of work, operate with a certain amount of empathy to their surroundings, to the people, who are immediately affected by a crisis situation, whose health or even life is endangered, or who are in the danger of losing their property.

I would like to use my thesis to find out, whether there are some situations in which the rescuers can encounter an inner conflict. Should they only follow the legislation, that is currently in effect, or should they sometimes follow their intuition, and especially the golden rule of morality? Can the rescuers imagine themselves in the position of the rescued and use it to adjust their decisions? I will back my thesis with an anonymous qualitative research, in which fifteen members of the three basic rescue agencies (Fire Rescue Service of the Czech Republic, Police of the Czech Republic and Emergency Medical Service of the Czech Republic) have participated. The respondents were answering questions which were suitable for statistical evaluation. What can we find out from the questionnaire, and the professionals' answers? The questions were aimed at the process of evacuation of civilians from flood areas and the possibility of application of the golden rule.

Can we claim it necessary to define the field of population protection and the work of the individual rescue agencies of the Integrated Rescue System through legislation and observance of the current law, regulations and degrees in the area of population protection and crisis management?

It is because of this legislation, that we have clearly defined procedures in various crisis situations, specifically in the area of planning, preparation and preventive measures. In spite of that fact, we will find out, whether some of the rescuers have ever followed the golden rule of morality in their line of work, or whether they can at least imagine themselves following it in some occasions (and if so, what would be the occasions).

It is not my goal to use this thesis to detract from the significance of clearly set rules, designated procedures and orders from intervention commanders in crisis situations. The goal, that I have set for myself, is to discover how thin the line is between that which I have to do even though I might not agree with it, and that which I want to do, even if it means breaking some rules. As emerged from the research, we have a specific, embedded sense of justice and order. Are we more inclined to follow the rules and the individual given regulations, or to have a certain amount of liberty in deciding and following the golden rule?

I find the topic itself highly attractive. The interconnection of the three agencies of the Integrated Rescue System may appear nonsensical at first glance. However, in this thesis, we will discover that there is, in fact, a very distinct link between them. When an intervention of the Integrated Rescue System occurs, it very often involves interaction between the firemen, paramedics and policemen on one side, and the rescued people on the other. None of the rescuers can resist feeling a certain amount of empathy towards the rescued person. What if it was me in his place? It is in this way, that the topics, at first glance so very different, interconnect into a very specific issue.

I do not think there is a lot of situations in the field of population protection, in which one can follow the golden rule of morality. Certainly, the official procedures are the most effective way of work of all the agencies of the Integrated Rescue System. However, I think that there are some situations in the everyday practice of population protection, where one can, indeed, follow the golden rule of morality.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 25.dubna 2016

.....

Petr Markvart

Poděkování

Velice rád bych touto cestou poděkoval panu doc. MUDr. Jiřímu Šimkovi CSc. za podhalení problematiky zlatého pravidla morálky a za jeho trpělivost při společných sezení u otázek vesměs filozofických.

Obsah

Úvod.....	10
1 Teoretická část.....	11
1.1 Základní pojmy	11
1.2 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2010 s výhledem do roku 2030	13
1.3 Základní opáření ochrany obyvatelstva	14
1.4 Evakuace osob	16
1.5 Práva a povinnosti hasičů při zásazích	17
1.6 Vstup do obydlí.....	20
1.7 Omezení vstupu	21
1.8 Immanuel Kant.....	23
1.9 Kantův kategorický imperativ	23
1.10 Zlaté pravidlo morálky.....	28
1.11 Shrnutí.....	29
2 Výzkumná otázka a metodika výzkumu.....	31
2.1 Výzkumná otázka	31
2.2 Metodika výzkumu	31
3 Výsledky.....	34
3.1 Příslušníci Hasičského záchranného sboru ČR.....	34
3.2 Členové zdravotnické záchranné služby	35
3.3 Příslušníci Policie ČR.....	36
4 Diskuze	38
5 Závěr.....	40
6 Seznam informačních zdrojů	42

Seznam použitých zkratk

IZS	Integrovaná záchranný systém
PČR	Policie České Republiky
HZS	Hasičský záchranný sbor
ZZS	Zdravotnická záchranná služba
AČR	Armáda České republiky
MU	Mimořádná událost

Úvod

Téma ochrany obyvatelstva provází lidstvo od pradávna. Člověk býval ohrožený zvěří a hledal si úkryt. Člověka ohrožoval jiný člověk, a proto se sdružoval do skupin, aby se lépe ubránil. Lidstvo ohrožují přírodní vlivy, války a s rozmachem průmyslu a nových technologií dochází k průmyslovým haváriím. V neposlední řadě stále využíváme jadernou energii, a tedy zde musíme eliminovat riziko jaderného ohrožení.

Všechna tato rizika mají samozřejmě největší dopad na zdraví a životy obyvatel. Proto je nutné tato rizika eliminovat pomocí jasně stanovených pravidel, která se snažíme neustále zdokonalovat. Říkává se, že prevence je nejlepší způsob, jak v maximální možné míře rizikům předcházet a myslím si, že v problematice ochrany obyvatelstva toto pravidlo platí dvojnásobně. Samotná problematika ochrany obyvatelstva je nekončící proces, ve kterém je možné stále hledat nové cesty, jak zdokonalovat přípravu na mimořádné události. Jedním z nejdůležitějších dokumentů v rámci ochrany obyvatelstva je koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030.

Každý den můžeme vidět práci integrovaného zchranného systému. První středu v měsíci slyšíme ve dvanáct hodin zkoušku sirén, zaměstnanci jsou školení o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, stále častěji se setkáváme s možností seznámit se s technikou a vybavením složek IZS. Cílem mé práce je zamyslet se nad velice náročnou prací členů složek IZS. Nemyslím jenom po fyzické stránce, to je samozřejmě neoddiskutovatelný fakt, spíše bych se chtěl zaměřit na psychickou náročnost tohoto povolání, a pokud půjdeme k samému jádru mé myšlenky, tak zjistit, kde jsou určité mantinely v myšlení záchranářů při rozhodování o osudu osob postižených nějakým neštěstím nebo katastrofou. Proto se pokusíme spojit práci jednotek IZS při evakuaci osob s myšlenkou jednoho z největších filozofů 19. století Immanuela Kanta.

1 Teoretická část

1.1 Základní pojmy

Evakuace

Evakuace je jedním ze základních prostředků ochrany obyvatelstva. Je souhrnem opatření, zabezpečujících přemístění osob, hospodářského zvířectva a věcných prostředků v daném pořadí priorit z prostoru ohroženém mimořádnou událostí na jiné území, kde ohrožení nehrozí (1).

Složky IZS

Základními složkami IZS jsou Hasičský záchranný sbor České republiky, Jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, Zdravotnická záchranná služba a Policie České republiky (2).

Tyto základní složky zajišťují nepřetržitou pohotovost pro příjem ohlášení vzniku MU, její vyhodnocení a neodkladný zásah v místě MU.

Hasičský záchranný sbor České republiky

Hasičský záchranný sbor České republiky je jednotný bezpečnostní sbor, jehož základním úkolem je chránit zdraví obyvatel, životní prostředí, zvířata a majetek před požáry a jinými mimořádnými událostmi a krizovými situacemi.

Hasičský záchranný sbor se podílí na zajišťování bezpečnosti České republiky plněním a organizováním úkolů požární ochrany, ochrany obyvatelstva, civilního nouzového plánování, integrovaného záchranného systému, krizového řízení a dalších úkolů (3).

Mimořádná událost

Událost nebo situace vzniklá v určitém prostředí v důsledku živelné pohromy, havárie, nezákonnou činností, ohrožením kritické infrastruktury, nákazami, ohrožením vnitřní bezpečnosti a ekonomiky, která je řešena obvyklým způsobem orgány a složkami bezpečnostního systému podle zvláštních právních předpisů. Pod tímto

pojmem je v současných právních předpisech ČR uváděna řada pojmů, jako jsou např. mimořádná událost, nouzová situace, pohroma, katastrofa, havárie. Jedná se o škodlivé působení sil a jevů, vyvolaných činnostmi člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek, nebo životní prostředí, a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací (4).

Ochrana obyvatelstva

Ochrana obyvatelstva je plnění úkolů v oblasti plánování, organizování a výkonu činností za účelem předcházení vzniku, zajištění připravenosti na mimořádné události a krizové stavy a jejich řešení. Ochrana obyvatelstva je dále plnění úkolů civilní obrany dle Ženevských úmluv. Základní opatření ochrany obyvatelstva jsou: varování, informování, ukrytí, individuální ochrana, evakuace, dekontaminace, nouzové přežití a humanitární pomoc.

Problematiku ochrany obyvatelstva zpracovává Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb. k přípravě o provádění úkolů ochrany obyvatelstva. Tato vyhláška řeší postup při zřizování zařízení civilní ochrany a při odborné přípravě jejich personálu. Dále způsob informování právnických a fyzických osob o charakteru možného ohrožení, připravovaných opatřeních a způsobu jejich provedení, také technické, provozní a organizační zabezpečení jednotného systému varování a vyrozumění a způsob poskytování tísňových informací. V další části zpracovává problematiku způsobu provádění evakuace a jejího všestranného zabezpečení, dále potom zásady postupu při poskytování úkrytů a způsob a rozsah kolektivní a individuální ochrany obyvatelstva. V poslední části upravuje požadavky ochrany obyvatelstva v územním plánování a stavebně technické požadavky na stavby civilní ochrany, nebo stavby dotčené požadavky civilní ochrany (5). Můžeme tedy konstatovat, že tato vyhláška určuje postup, který je nutno dodržet při plánování rizik vzniku MU, kdo a jak bude vyhledávat potencionání rizika, jakým způsobem eliminovat škody na životech, zdraví a majetku osob a jak postupovat v případě již vzniklé MU. Hlavním a z hlediska plnění úkolů OOB zásadním pilířem je Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030.

Etika

Z řec. *ethos* - zvyk obyčej, mrav. Ve vlastním smyslu filosofické disciplíny, jejímž předmětem jsou hodnotící soudy, které se týkají rozlišování dobrého a zlého. Jako součást tradiční filosofie usiluje poskytnout pravidla a normy lidského chování a jednání. Etika reflektuje morálku a táže se na její založení, zdůvodnění, legitimizaci a legalizaci. Jaký je smysl mého konání? Jak mám jednat? Co je ctnost? Co je spravedlnost? Proč mám jednat tak a tak? Obsahuje též řadu hypotéz o člověku a jeho povaze (6).

1.2 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2010 s výhledem do roku 2030

Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 představuje klíčový dokument popisující systém ochrany obyvatelstva v celé jeho multiresortní šíři a komplexnosti. Formuluje základní principy ochrany obyvatelstva a definuje její významné oblasti a nástroje, jejichž prostřednictvím je prakticky realizována. Připravenost systému čelit současným i předvídatelným bezpečnostním hrozbám a s nimi spojeným mimořádným událostem a krizovým situacím už si dále nevystačí s pouhým nasazením sil a prostředků bezpečnostních složek státu. Je potřeba hledat nové cesty, nástroje a postupy, spočívající zejména v efektivním zapojení všech subjektů, které jsou schopny tomuto systému napomoci.

Cílem je celkové posílení systému ochrany obyvatelstva za maximálního využití stávajících kapacit a efektivního zapojení kapacit nových. Světové trendy v oblasti analýz rizik jednoznačně ukazují, že aktuální hrozby nejsou pouze přírodního nebo technického charakteru, ale také charakteru sociálního. Materiál si klade za cíl jednoznačným a prokazatelným způsobem identifikovat slabá místa systému, k jejichž odstranění navrhuje celou řadu úkolů a opatření. Realizace těchto úkolů je efektivně rozložena do následujících sedmi let a zároveň nastavuje základní strategické linie budoucího vývoje v této oblasti do roku 2030 (7).

1.3 Základní opatření ochrany obyvatelstva

Varování obyvatelstva

Varování obyvatelstva je zajištěno jednotným systémem varování a vyrozumění. K varování slouží především elektronické a elektrické sirény (s dálkovým nebo místním ovládáním) a dále místní informační systémy (např. obecní rozhlas, kabelové televize apod.). K varování se využívá jednotný signál, všeobecná výstraha, kolísavý tón po dobu 140 vteřin, s možností opakování až 3x. K ověřování provozuschopnosti systému se provádí zpravidla každou první středu v měsíci ve 12 hodin akustická zkouška koncových prvků varování zkušebním tónem

Informování obyvatelstva

Informování obyvatelstva o charakteru nebezpečí se provádí prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, především televize ČT1 a ČT 24, rozhlasu Čro Radiožurnál a dále místními informačními systémy. Např. obecní rozhlas, kabelové televize, případně radiovozy Policie ČR, obecní, nebo městské policie.

Ukrytí obyvatelstva

Ukrytí obyvatelstva je opatření, jehož cílem je ochránit obyvatelstvo před negativními účinky MU, zejména před vlivem nebezpečných látek na lidský organismus. Prioritním způsobem ukrytí je improvizované ukrytí, jehož podstatou je využití ochranných vlastností běžných staveb, jejichž účinky jsou posíleny úpravami k zamezení průniku nebezpečné látky do budovy, místnosti.

Individuální ochrana

Individuální ochrana zahrnuje především běžně v domácnosti dostupné prostředky improvizované ochrany těla (rukavice, šátky, čepice, svrchní oděv, lyžařské brýle, pláštěnky, gumáky apod.), které mohou zabránit průniku nebezpečné látky na povrch těla, do očí a dýchacích cest. Tyto prostředky nahrazují standardní typizované

prostředky individuální ochrany, např. plynové masky, které by byly vydávány vybraným skupinám obyvatelstva v případě stavu ohrožení státu a válečného stavu.

Evakuace obyvatelstva

Evakuace je jedním ze základních prostředků ochrany obyvatelstva. Je souhrnem opatření, zabezpečujících přemístění osob, hospodářského zvířectva a věcných prostředků v daném pořadí priorit z prostoru ohroženém mimořádnou událostí na jiné území, kde ohrožení nehrozí.

Nouzové přežití

Nouzové přežití představuje souhrn činností a postupů věcně příslušných orgánů, dalších zainteresovaných subjektů a samotných občanů, prováděných s cílem minimalizovat negativní dopady MU na zdraví a životy postiženého obyvatelstva. Mezi tato opatření patří např. nouzové ubytování, stravování, zásobování základními potravinami, pitnou vodou, elektrickou energií, základními službami apod. Opatření nouzového přežití zpravidla navazují na evakuaci obyvatelstva z postiženého území. Pro okamžitou pomoc po vzniku MU má HZS k dispozici zpravidla vlastní prostředky nouzového přežití. Kontejner nouzového přežití a soupravy nouzového přežití, které obsahují např. základní ošacení, nádobí, várnice s možností uvařit teplé nápoje apod.

Humanitární pomoc

Humanitární pomoc je zabezpečována pomocí nestátních, neziskových organizací, které jsou připraveny koordinovaným způsobem poskytovat materiální, duchovní, psychosociální nebo finanční pomoc obyvatelstvu, postiženému MU, nebo krizovou situací. Koordinace příjmu a výdeje humanitární pomoci je zajišťována příslušnými krizovými štáby kraje a obcí s rozšířenou působností, ve spolupráci s HZS a jednotkami sborů dobrovolných hasičů.

1.4 Evakuace osob

Evakuace se vztahuje na všechny osoby v místech ohrožených mimořádnou událostí do míst, která zajišťují pro obyvatelstvo náhradní obytování a stravování, pro zvířata ustájení a pro věci uskladnění. Evakuace se vztahuje na všechny osoby v místech ohrožených mimořádnou událostí, s výjimkou osob, které se budou podílet na záchranných pracích, řízení evakuačních opatření, nebo budou vykonávat jinou, neodkladnou činnost k zajištění minimalizace následků mimořádné události.

Evakuace se člení dle:

Doby trvání na:

- Krátkodobou - doba trvání MU nebo jejich následků je do 24 hodin
- Dlouhodobou - doba trvání je více než 24 hodin

Podle velikosti evakuovaného prostoru na:

- Objektovou, kdy se evakuace dotýká pouze jedna budova, jeden uzavřený komplex budov
- Pošnou, kdy se stanovuje evakuační prostor, ze kterého se všichni obyvatelé evakuují

Podle rozsahu evakuačních opatření na:

- Evakuaci částečnou, kdy se uskutečňují jen některá opatření
- Evakuaci úplnou, kdy se uskutečňují všechna evakuační opatření

Úplná plánovaná evakuace zahrnuje:

- Určení evakuačního prostoru
- Stanovení evakuačních tras
- Průchod evakuovaných osob evakuačními a přijímacími středisky
- Zajištění nouzového ubytování pro evakuované
- Nouzové přežití, pořádkové, dopravní, zdravotnické a mediální zabezpečení

Evakuace se přednostně plánuje pro tyto skupiny obyvatelstva:

- Děti do 15 let
- Pacienti ve zdravotnických zařízeních
- Osoby umístěné v sociálních zařízeních
- Osoby zdravotně postižené
- Doprovod výše uvedených osob

Při krátkodobé a objektové evakuaci se zpravidla neorganizuje nouzové ubytování evakuovaných, ani jejich přeprava hromadnými dopravními prostředky. Opuštění evakuovaného prostoru se děje obvykle pěšky, nebo pomocí prostředků v místě obvykle dostupných. To se však netýká zdravotnického nebo sociálního zařízení, kam se pro přepravu nepohyblivých osob dopravní prostředky povolávají.

Evakuaci osob má právo vyhlásit velitel zásahu IZS, starosta obce, nebo ji mohou vyhlásit orgány krizového řízení. V objektu, kde se shromažďuje větší počet osob, ve veřejných budovách při bezpečnostním ohrožení lidí, mohou evakuaci vyhlásit též jejich provozovatelé, nebo majitel (8).

1.5 Práva a povinnosti hasičů při zásazích

Činnost hasičů, bez ohledu na to, zda jde o ty, kteří ji vykonávají jako svoje povolání, nebo jde o dobrovolníky, je zaměřena především na předcházení a zdolávání mimořádných událostí.

Ke specifickým rysům činnosti hasičů, jako ostatně tzv. veřejných sborů vůbec patří, že svoje hlavní funkce plní formou bezprostředních zásahů, případně faktických pokynů. Jde o aktivity, které se vyznačují v první řadě neformálností, nepředchází jim tedy žádné přesně upravené řízení, proces, který by byl uzavřen právně předepsaným aktem. Oprávnění, či povinnost provést je je založena přímo zákonem a ten komu je adresován, jej musí uposlechnout. Vůči každému může např. příslušník hasičského sboru vydat výzvu, aby se vzdálil z místa nebezpečí, a v případě neuposlechnutí je oprávněn zjistit jeho totožnost. S tím pak souvisí i možnost použití příslušných

donucovacích prostředků v případě, že dotyčný výzvu nerespektuje. Může jít o přímé donucení i formy nepřímé, jakými je uložení pokuty.

Zmocnění k bezpečnostním zásahům i faktickým pokynům bývají opět s ohledem na povahu činnosti veřejných sborů formulována vesměs široce, za použití tzv. neurčitých právních pojmů. Např. narušení veřejného pořádku, v případě hrozícího nebezpečí, nebo k odvrácení bezprostředně hrozící újmy, což dává těm, kteří toto zmocnění mají na jedné straně možnost pružného jednání obtížně přesně popsatečných situací, ale současně klade zvýšené nároky na ty, kteří zasahují. Tím spíše to platí tam, kde jsou zásahy činěny pod jednotným velením, kde odpovědnost mnohdy přechází na toho, kdo dal k takovému zásahu služební pokyn. Situace přitom bývá o to složitější, že rozhodnutí se provádí v mimořádných, stresujících podmínkách a musí být učiněna někdy i ve zlomcích času. Příslušná zákonná zmocnění obvykle obsahují zásadu subsidiarity, či též nezbytné nutnosti, z níž plyne, že zásah se má omezit pouze na míru, která je potřebná k tomu, aby bylo dosaženo sledovaného efektu a současně co nejméně postižena práva těch, vůči nimž je uskutečňován. Na druhé straně by měla být razance zásahu právě taková, aby tento efekt byl dosažen.

Třebaže etymologicky u původu slova hasič stál výraz hasiti, tedy likvidovat požár, v současnosti jsou jejich aktivity mnohonásobně širší. Ostatně dokumenty dokazují, že přinejmenším už v 19. století, se hasiči podíleli na řadě dalších činností souvisejících s ochranou životů, zdraví lidí a jejich majetku. Jakožto jedna z nejdůležitějších složek IZS se hasiči setkávají s mimořádnými událostmi, které jsou vymezeny široce jako škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, jakož i havárie ohrožující život, zdraví, majetek, nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací /§ 2, písm b/ zák. č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Hasiči se bezprostředně podílejí jak na pracích záchranných, tedy činnostech směřujících k odvrácení, nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých mimořádnou událostí, tak i na likvidačních pracích, tj. odstraňování následků, způsobených mimořádnou událostí.

Ostatně i zákon o požární ochraně předpokládá, že hasiči budou působit nejen při požárech, ale i živelních pohromách a jiných MU.

Úkolem hasičů přitom není jen zdolávání již vzniklých nepříznivých stavů, ale a to v neposlední řadě, jejich předcházení všude tam, kde je to možné. Předpokladem zde je výkon kontrolních činností ze strany hasičů, které jsou svojí povahou nutně kontrolami na místě.

Prakticky s každou z uvedených funkcí nezbytně souvisí i to, že při její realizaci hasiči zasahují do některého z ústavně zajištěných práv fyzických a právnických osob.

Hasičský záchranný sbor patří mezi státní orgány, které jsou svojí povahou orgány veřejné moci, mezi orgány veřejné moci patří ovšem také dobrovolní hasiči. Mohou např. nařizovat osobám v případě, že provádějí zásah, nebo požadovat poskytnutí osobní pomoci při zdolávání požáru. Definičním znakem veřejné moci je, že autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, které s orgánem, nositelem této moci, nejsou v rovnoprávném postavení a obsah takového rozhodnutí není závislý na vůli subjektu, jemuž je určen.

Jako zásada v demokratickém právním státu platí, že státní, resp. veřejnou moc vůbec lze uplatňovat pouze v případech a v mezích stanovených zákonem a způsobem, který zákon stanoví. Jinak řečeno hasiči, jakožto orgán veřejné moci, smějí zasahovat pouze v případech a za podmínek stanovených zákonem.

S činnostmi hasičů přitom pojmově souvisí, že je zasahováno do celé řady základních lidských práv a svobod, garantovaných v první hlavě Listiny základních práv a svobod. Z praktického hlediska je třeba upozornit zejména na článek 7, v němž je zaručováno právo na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, článek 9, zakazující podrobovat lidi nuceným pracím, článek 10, v němž je zajištěno právo na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst a jméno, dále právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a před neoprávněným nakládáním s osobními údaji, článek 11, zajišťující právo na majetek, článek 12, garantující nedotknutelnost obydlí a článek 14, kde je zaručena svoboda pohybu.

Jednotlivá základní práva nejsou ovšem absolutní v tom smyslu, že by do nich nebylo možno zasáhnout. Předpokladem k tomu ovšem je, že se tak stane za zákonem stanovených podmínek a způsobem, který zákon stanoví.

1.6 Vstup do obydlí

Podle článku 12 Listiny základních práv a svobod je obydlí nedotknutelné a jako zásada platí, že do něj lze vstoupit jen se souhlasem toho, kdo v něm bydlí. Současně jsou i upraveny podmínky, za nichž lze do obydlí vstoupit i bez souhlasu. Pro činnost hasičů má význam především odstavec 3 tohoto článku, který stanoví, že jiné zásahy, rozumí se kromě domovní prohlídky, mohou být dovoleny, pouze pokud je to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života či zdraví osob, ochranu práv a svobod jiných, nebo odvrácení závažného ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti. Jestliže je obydlí užíváno také pro podnikání, nebo pro provozování jiné hospodářské činnosti, mohou být takové zásahy povoleny, také je-li to nezbytné pro plnění úkolů veřejné správy. Hovoří-li se zde o dovolení, rozumí se tím, že takové oprávnění může dát pouze zákon. Zcela konkrétní zmocnění obsahuje v tomto ohledu ustanovení § 28 zákona o Hasičském záchranném sboru, které hovoří o tom, že příslušník je oprávněn vstoupit do obydlí, má-li důvodné podezření, že je ohrožen život, nebo je vážně ohroženo zdraví člověka, nebo hrozí škoda na majetku, která by mohla přesáhnout částku 50 000 Kč. Příslušník je oprávněn vstoupit do objektu, který neslouží jako obydlí, nebo na pozemek na dobu nezbytnou k řádnému provedení úkolu, nelze-li účelu sledovaného vstupem dosáhnout jinak.

Zákon dává toto oprávnění pouze příslušníkům HZS, nikoliv tedy občanským zaměstnancům, kteří jsou v pracovním poměru. Předpokladem ke vstupu je, že se jedná o zásah. Jím se rozumí zejména ochranná, záchranná a likvidační opatření, prováděná hasičským záchranným sborem.

Nepostačuje tedy, aby příslušník prováděl služební úkon, tedy činnosti, které jsou uskutečňované při výkonu státní správy v oblasti působnosti HZS. Samozřejmě

podmínkou při vstupu do bytu je, že se tak děje při plnění úkolů hasičského sboru, resp. k jejich zajištění.

1.7 Omezení vstupu

Mezi základní lidská práva garantovaná Listinou základních lidských práv a svobod patří svoboda pohybu /článek 14/, tedy právo každého pohybovat se bez omezení po území celé České republiky. Stejně jako jiná práva může být i toto omezeno zákonem, je-li to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo práv jiných osob. Takové omezení upravuje § 26 zákona o HZS, ve kterém se hovoří o tom, že příslušník je oprávněn vyzvat každého, aby se po nezbytnou dobu na takovém místě nezdržoval, je-li to nutné pro zabezpečení úkolu, nebo aby po nezbytnou dobu setrval na příslušníkem určeném místě, nebo strpěl nezbytná opatření pro ochranu života nebo zdraví, odpovídající druhu nebezpečí, hrozí-li mu závažné ohrožení života nebo zdraví, nebo se podrobil jiným nezbytným omezením vyplývajícím ze zásahu, je-li to nutné pro zabezpečení plnění úkolu.

Možnost uložit omezení vstupu na určitá místa tedy přichází v úvahu, pouze pokud je prováděn služební zásah, nikoliv v případě služebního úkonu. Jde tu o typický, faktický pokyn, jemuž z povahy věci nemůže předcházet žádné formalizované řízení. Výzva může být adresována komukoliv, např. i žurnalistům, kteří zde natáčejí reportáž, nebo majiteli postižené nemovitosti. Pojmově samozřejmě nepřichází v úvahu zakázat vstup jinému příslušníkovi hasičského sboru, nebo dobrovolnému hasiči. Pokynu je povinen každý uposlechnout, tedy opustit místo, na určené místo nevstupovat, nebo se z něho vzdálit. Lze jej vydat nejen při zásahu proti požáru nebo při zvládnání jiné situace, ale i po odeznění nebezpečí, např. při likvidačních pracích.

Příslušník je oprávněn vyzvat osobu, která se nepodřídí stanoveným omezením, aby prokázala svoji totožnost a dotyčný je povinen výzvě vyhovět.

Na rozdíl od policistů nemají příslušníci hasičského záchranného sboru výslovně stanoveno, jak přimět osobu, která by případně odmítla jejich výzvy uposlechnout, aby místo opustila, nevstupovala na něj atd. Policisté totiž mohou, vyžaduje-li to účinné

zabezpečení plnění úkolů, přikázat každému, aby nevstupoval na určená místa, resp. se v nich nezdržoval a taková místa označit, nebo ohraničit technickými prostředky. Na rozdíl od příslušníků HZS jsou však oprávněni, pokud by ten, jemuž je výzva adresována, pokyn nerespektoval či otálel s jeho provedením, použít přiměřené donucovací prostředky. Na druhé straně je však nepochybné, že hasiči a to jak příslušníci HZS, tak i dobrovolní hasiči, jsou nepochybně oprávněni v takových případech použít prostředky, které jsou schopné realizace pokynu efektivně zajistit, např. vyvedením osoby, která se zdržuje na nebezpečném místě, zabráněním vstupu nepovolaných osob, jejich vykázaní do určitého prostoru. Jak má osoba k výzvě totožnost prokázat zákon nestanoví a ani neuvádí, které údaje jsou potřebné ke zjištění totožnosti. Obecně řečeno se identifikace provádí tak, že jeden, nebo několik údajů, které charakterizují osobu, je porovnáváno s údaji, zachycenými na některém z nosičů. Nejčastějším z těchto nosičů bývá doklad vydaný orgánem veřejné moci. Obvykle je to občanský průkaz, který obsahuje všechny potřebné údaje, v úvahu může přicházet též např. cestovní pas. Zjišťování, resp. prokazování totožnosti, je ovšem možné i dalšími prostředky. V úvahu přichází např. prohlášení jiné přítomné osoby. Vzhledem k absenci konkrétní úpravy se zde bude postupovat analogicky podle zákona o Policii České republiky, podle něhož je totožnost osoby prokázána, pokud dotyčná osoba prokáže jména a příjmení, data narození a trvalého pobytu, resp. cizinec pobytu. Příslušník hasičského sboru však nemá ze zákona možnost přímo prokázání totožnosti vynucovat, nemůže např. osobu předvést, jak je k tomu oprávněn policista, resp. strážník obecní policie.

Pokud by tedy dotyčný odmítnul totožnost prokázat, nebo tak nemohl učinit, musel by se příslušník hasičského sboru obrátit na policistu, či strážníka obecní policie s žádostí, aby totožnost dotyčné osoby zjistila, nepochybně má možnost vhodnými prostředky mu zabránit v odchodu.

Dodržení těchto povinností může ovšem hasičský záchraný sbor vynucovat nepřímo, ukládáním sankcí za přestupky. Pokuta do výše 10 000 Kč hrozí podle zákona o požární ochraně tomu, kdo by porušil příkazy nebo zákazy, týkající se požární ochrany na označených místech a tomu, kdo neuposlechne nařízení velitele zásahu,

nebo velitele jednotky požární ochrany, v souvislosti se zdoláváním požáru, nebo při cvičení jednotky požární ochrany, aby se vzdálil z místa zásahu, nebo aby se podřídil jiným omezením, nutným k úspěšnému provedení zásahu (9).

1.8 Immanuel Kant

Immanuel Kant se narodil 22. dubna 1724 v chudé rodině v Královci ve východním Prusku (dnešní Kalinigrad v Rusku). Studoval na místní univerzitě, pak se několik let živil jako soukromý učitel a nakonec začal na univerzitě vyučovat a setrval zde čtyřicet let, přičemž nikdy nepodnikl cestu delší, než osmdesát kilometrů od domova. Vyučoval vědě a matematice, antropologii a zeměpisu (jeho díla v této oblasti byla obzvláště vlivná) a postupně rozšiřoval zájmy o metafyziku, epistemologii a etiku.

Nadcházejících pětadvacet let pokračoval v psaní o vědeckých a filosofických otázkách. Během tohoto období se v jeho díle poprvé objevila mnohá tvrzení a postoje známé z pozdějších prací. Kant neustále bojoval se svým fundamentálním přístupem k filosofii, kolísal mezi přístupem k poznání ryze přirozené povahy a skeptickým přístupem ke schopnostem samotného rozumu. Mezi jeho hlavní díla patří *Kritika čistého rozumu*, *Kritika praktického rozumu*, *Prolegomena ke každé příští metafyzice, jež se bude moci stát vědou* (10).

1.9 Kantův kategorický imperativ

Jenom dvě věci uváděly Kanta do pravého úžasu: hvězdné nebe nad ním a mravní zákon v něm. Tak aspoň praví ve své *Kritice praktického rozumu* a tento výrok se stal jedním z nejcitovanějších v celé historii lidského myšlení. Jak tato věta zní v našem 21. století? Hvězdné nebe se propadlo do nedohledných hlubin kosmu, který vzbuzuje úžas tím víc, čím víc o něm víme. Mravní zákon se ale téměř rozplynul: máme jakési zásady, které nám vtiskla výchova či jiné vlivy a jejichž jistota je snadno otřesena v konfrontaci s požadavky života. I ty jsou mnohým směšné: duchem doby je zjevně pragmatismus, který velí starat se sám o sebe, o své vlastní zájmy. Že je společnost

vůbec ještě schopná funkce, je nejspíš tím, že jednak mravní relativismus úplně nerozleptal cítění většiny, jednak tu neosobně, z vůle státu vládnou právní normy spolu s možnými sankcemi za jejich porušování. Nicméně zákony lze různě obcházet nebo se vyhnout sankcím, jak často vidíme. Podobně v osobním životě, daleko od dohledu státu, vítězí často prosté chtění nad pocitem závazku či povinnosti. Mravní řád podléhá postupné erozi ve jménu svobody, stále nových práv a zejména potřeby prožívat život příjemně. Ne všichni jsme však k tomu stavu věcí lhostejní. Někteří touží po tom, aby existoval mravní systém, který by spolehlivě určoval, jak se má člověk v té či oné situaci zachovat, a který by měl závaznost přísného zákona.

Rozhodně si to přál Immanuel Kant před dvěma a půl stoletími. On o mravním principu, který cítil v sobě, sice jistě nepochyboval, ale šlo mu o to, vyvodit obecný mravní zákon, který by platil pro všechny bez rozdílu stavu nebo konfese. Neměl být jenom snůškou příkazů a zákazů, určených shůry vyššími mocnostmi, které by člověk pasivně a víceméně nerad dodržoval: měl to být mravní zákon, přijatý svobodně, na základě rozumové rozvahy. To byl v podstatě postoj, s nímž napsal svoje *Základy metafyziky mravů*, v kterých formuloval pojem *kategorického imperativu*.

Kant byl osvícenský filosof, a tedy duchovní klima, v kterém rozvažoval, byla čistá racionalita. To slovo *čistá* má u něho zcela specifický význam: obrací se při svých etických úvahách k tomu, co nazývá *čistým* praktickým rozumem, který – na rozdíl od toho běžně praktického, který užíváme při řešení náhodných situací – je schopen obecných soudů *apriori*, niternou mohutností subjektu. Tím tedy své etické úvahy očišťuje od vší účelnosti a přirozeně také od všech požadavků, které na nás klade vnější prostředí.

Na tomto základě tedy Kant nejprve uvažuje o *dobré vůli*, která je pro něho předpokladem morálního chování. Nejsou to tedy především důsledky našich činů (nebo naopak nečinnosti), ať sebevíce žádoucí, které jsou kritériem etického jednání – ty by také mohly nastat třeba nechtěně, případně náhodnou shodou okolností: důležité jsou naše *motivы*, naše *vůle* jednat správně, podle pevného *mravního zákona*.

Aniž by to nějak zdůrazňoval, Kant tady uvažuje dialekticky: na jedné straně mravní postoj vyžaduje *svobodnou vůli* jednak v tom, že mravní zákon dobrovolně přijímám, jednak v tom, že jsem za všech okolností schopen se jím řídit; na druhé straně ale ten etický princip má povahu právě *zákona*, nebo – jak to později definuje – *kategorického imperativu*, čili zakládá nevyhnutelnou *povinnost* se jím řídit. V tom se etický postoj odlišuje od všech jiných ctností, které jsou třeba jinak žádoucí, ale mohou být oslabeny za určitých okolností: např. odvahu můžeme odložit, jestliže její projev vyžaduje nespravedlnost, nebo potlačíme důvtip, jestliže by mohl vést ke krutosti. Naproti tomu povinnost se řídit mravním zákonem je tady za všech okolností, jakkoliv může kolidovat s jinými silnými motivy, jako je vlastní zájem, sebezáchova, sympatie nebo snaha o štěstí: právě to, že jsem svou povinností nucen jednat třeba i proti takovým spontánním motivům, činí mé chování *morálním*.

Kantův důraz na povinnost tu jistě neznamená slepou poslušnost jakémukoliv zákonu nebo nařízení. Ve společnosti vznikají různé normy – na úrovni rodu, města, státu – které také ukládají různé povinnosti, většinou s příslušnou sankcí. Ty můžeme nebo také nemusíme poslouchat – můžeme se jim bránit, jestliže třeba zakládají nerovnost, nespravedlnost nebo přímo škodí společnosti. Kantova morální povinnost se týká ale zákona, který nemohu než přijmout jakožto rozumná bytost – a právě jako člověk rozumný se jím proto musím *bez výjimky* řídit. Jenomže jakkoliv je moje souzení a rozhodování vždy subjektivní, racionalita je nutně nadosobní: tedy racionální zákon musí platit pro všechny rozumné bytosti a za všech okolností. To vedlo Kanta k první formulaci jeho *kategorického imperativu*, která (v mírné, srozumitelnější parafrázi) zní: **Konej vždy podle zásady, kterou můžeš chtít stanovit jako univerzální zákon.**

Tento imperativ (čili příkaz) tedy neříká, jak mám *konkrétně* konat v tom či onom případě: žádá jen, aby zásada (v Kantově řeči *maxima*), podle níž se řídí moje vůle, byla dostatečně rozumná a obecná, aby měla právo stát se obecným zákonem, tedy aby ji jako závaznou mohli přijmout i všichni ostatní rozumní lidé. To samozřejmě není předem zaručeno, nehledě k tomu, že mohou být i nerozumní lidé, kteří hodnotu zásady neumí nahlédnout. Morální příkaz tedy neurčuje, jak se bude chovat společnost, a také přirozeně nezaručuje, že mé morální chování bude ostatními oceněno. Obrací se k rozumnému subjektu, který se však – právě tím, že své zásady formuluje tak, aby mohly být závazné pro všechny – obrací k univerzální komunitě racionálních bytostí: lze říct, že podle toho imperativu mám jednat tak, jako bych zastupoval *všechny*.

Kant tento imperativ (který je vlastně nejvyšším zobecněním oněch zásad, o nichž mluví) nazývá *kategorickým* čili *bezpodmínečným*, jelikož podle něho nepřipouští žádné výjimky, alespoň pro morální bytost.

Byl si ovšem vědom toho, že naše cítění a případně i jednání ovlivňují ještě mnohé jiné motivy, které na nás působí imperativně, tedy nutí nás, abychom tak či onak jednali. Jelikož ale podle jeho zkušenosti tyto vnitřní příkazy nemusíme vždycky poslechnout, nazývá je *hypotetickými imperativy* – a dál je ještě rozlišuje na dvě skupiny, totiž ty, které mají spíš podobu slabších podnětů a jež nazývá *problematickými*, a ty, které se prosazují důrazně a jež proto nazývá *asertivními*. Do druhé skupiny kupodivu řadí snad jen touhu po štěstí, ačkoliv například imperativ sebezáchovy by člověk čekal jako ještě silnější.

Tyto příklady ukazují obecný směr, jímž se ubírá Kantovo morální uvažování: v každém případě, který nachází jako nemorální, je skryt vnitřní rozpor ať ve vlastní vůli nebo v zásadě jednání, kterou nelze bezsporně stanovit za obecný zákon.

Podstata *nemorálnosti* je tedy podle Kanta v tom, jestliže pro sebe chci výjimku a chci jednat proti obecnému zákonu, který si přeji na základě racionální úvahy – stručně řečeno, když chci jednat v rozporu s tím, jak si přeji, aby jednali ostatní (11).

V této formulaci, kterou jsme dosud probírali, je Kantův Kategorický imperativ celkem blízký tzv. *Zlatému pravidlu* reciproční morálky, které má dávné kořeny v mnohých kulturách a náboženstvích a které zní v pozitivní formě: „Jednej s druhými tak, jak bys chtěl, aby oni jednali s tebou“, nebo v negativní formě: „Nedělej druhým to, co nechceš, aby oni dělali tobě“. Rozdíl je v důrazu na racionalitu, který Kant klade ve svých úvahách: nejde jen o to, co bych chtěl (co by mi bylo třeba příjemné), ale o to, co mohu chtít jako obecný, tedy rozumný, prospěšný a možný zákon pro všechny. Další rozdíl je v tom, že Zlaté pravidlo mluví o činech, zatímco Kant morálku staví na *vůli* jednat určitým způsobem, přičemž rozumně připouští, že důsledky mých rozhodnutí nemusí vždy odpovídat úmyslům.

Ačkoliv Kant byl přesvědčen, že existuje pouze jediný *Kategorický imperativ* morálky, nabídl pro snazší pochopení několik jeho variací, které na něj vrhaly trochu jiné světlo. Zvláště blízká právě uvedenému *Zlatému pravidlu* je „formulace cílů“, která zní (opět v mírné parafrázi): **Jednej takovým způsobem, aby lidskost v tobě stejně jako v druhých nebyla jenom prostředkem dosažení cíle, ale i cílem sama o sobě.**

Tahle formulace více zdůrazňuje jedinečnou hodnotu lidského života (přesněji lidskosti, která je jeho obsahem), a tedy povinnosti prokazovat mu morální úctu. To není vůbec od věci i v naší době, kdy lidé často mají k druhým nebo i k sobě samým čistě instrumentální vztah a vidí v lidech pouze prostředek pro dosažení nějakého cíle.

To se vztahuje nejen k různým formám kořistnictví, jehož jsme dnes často svědky, ale i k různým ideologiím, které zmítaly společnostmi v době celkem nedávné a které v člověku viděly jenom nástroj k dosažení společenských cílů: jejich zvrhlost spočívala právě v tom, že pro ně účel světil prostředky a lidský jedinec byl pro ně jenom bezvýznamným kolečkem ve společenském soukolí, což ideologicky opravňovalo všemožné formy násilí a útlaku.

Jakkoliv tato druhá formulace Kategorického imperativu vyhlíží značně jinak, je s první plně sourodá: pokud poruším *dokonalou povinnost* v příkladech uvedených shora tím, že dám neupřímný slib vrátit svou půjčku, zacházím s jinou bytostí jen jako s nástrojem k získání peněz; podobně pokud spáchám sebevraždu, abych se vyhnul bolesti či neštěstí, zacházím sám se sebou jako s pouhým nástrojem. Když se vyhýbám *nedokonalé povinnosti* i tím, že odmítám pomoc lidem v nouzi, nebo tím, že z pohodlí či požívačnosti nerozvíjím svoje vlastní schopnosti, nejednám tak, aby mi lidskost v druhých nebo ve mně byla cílem (12).

1.10 Zlaté pravidlo morálky

Nejsnadněji si uvědomíme existenci přirozeného mravního zákona na věcech, na kterých se shodnou téměř všichni. Negativní vlastností jako sobectví, nezodpovědnost, zbabělost, lenost, bezohlednost odsuzujeme. Jsou špatné proto, že brání rozvoji osobnosti a narušují lidské vztahy. Naopak si ceníme vlastnosti jako pravdomluvnost, stálost, spravedlivost, atd.

Když nahlédneme do historie civilizací, zjistíme, že ať už to byli Babyloňané, Egypťané, Židé, Řekové, či Římané, rozlišovali lidské vlastnosti a podle toho hodnotili jednání člověka. I když tyto civilizace zanikly, zmíněné vlastnosti jsou nadále ceněny.

Přitom je důležité si uvědomit, že to nebyla společnost, která tyto vlastnosti „prohlásila“ za dobré či špatné, nýbrž přirozená nutnost lidí vytvářet společenství dokazovala, že existuje takové mravní jednání, které boří, a jiné, které buduje.

Existují určité skutky, které samy o sobě, nezávisle na okolnostech, jsou a zůstanou vždy zlé: vražda, dobrovolná sebevražda, tělesné a duševní mučení, mrzačení, otroctví,

prostituce, snižování lidské důstojnosti, obchod se ženami a dětmi nebo nelidské pracovní podmínky. Kde se v člověku berou zásady, které se nemění, které platí, i když je občas někteří svými zlými skutky popírají? Britský historik Thomas Buckle poznamenává ve své knize Dějiny civilizace v Anglii: „*Není pochyb o tom, že není na světě nic, co by doznalo tak málo změn, jako ony velké zásady, které tvoří morálku.*“ Jinými slovy, člověk má v sobě - ať si to už přizná nebo ne - určitý morální program. Projevuje se skrze svědomí a nazývá se **přirozený mravní zákon** (13).

Pokud se nad tímto přirozeným mravním zákonem dále zamýšlíme, docházíme k poznání, že nepůsobí jen z vnějšího popudu, tedy jako touha po jistotě vztahů, výsledek výchovy, zvyky, či lidské zákony a ustanovení.

Působí také zevnitř tím, že některé jednání mi vadí. Docházíme pozvolna k zákonitosti, že to, co vadí mně, bezpochyby zraňuje i druhého. Proč bych měl působit utrpení, když vím, že to je nepříjemné? A tak z vlastní zkušenosti si mohu uvědomit snad nejobecnější morální zásadu, které se říká zlaté pravidlo: „*Co nechceš, aby ti činil jiný, nečiň ty jemu.*“ Zlaté pravidlo je však třeba chápat také pozitivně: „*Co chceš, aby ti činil jiný, čiň jemu i ty.*“ Tak si člověk uvědomuje, že není středem všeho dění, žije pro druhé a přeje si, aby také oni byli šťastní a spokojení. Dobro, které žádám pro sebe, potřebují i druzí (14).

1.11 Shrnutí

V první části jsme si nastínili pojmy, které se dotýkají pravidel, daných legislativními úpravami a týkají se pravidel, určujících postupy při prevenci ochrany obyvatelstva, evakuaci obyvatel a postupů složek IZS při záchraně zdraví, životů a majetku obyvatel. Dozvěděli jsme se, že některá pravidla jsou jednoznačná a jsou ukotvená v právních normách, tudíž je nutné postupovat striktně v rámci zákonem vymezených mantinelech. Jsou však zde náležitosti, které lze hodnotit jako určující, avšak méně konkrétní, pohybující se v obecnější rovině. Tyto náležitosti jsou z určité své části ponechány na rozhodnutí záchranáře, dle momentální situace, popřípadě na

rozhodnutí velitele zásahu. Tato rozhodnutí jsou činěna nezřídka v časové tísní a v situacích fyzicky a psychicky velice náročných.

Ve druhé části jsme poodhalili filosofickou otázku o zlatém pravidlu morálky, tedy: „*Co nechceš, aby ti činil jiný, nečiň ty jemu*“ které je však třeba chápat také pozitivně: „*Co chceš, aby ti činil jiný, čiň jemu i ty.*“ Vedlejší a mírně odlišná teze filozofa Imannaela Kanta hovoří o kategorickém imperativu, kdy rozvedl zlaté pravidlo morálky o důsledek pro celou společnost, ne jenom o jednání v uzavřeném okruhu osob.

Nyní se pokusíme tyto dvě části spojit do hypotézy a pomocí výzkumných otázek zjistit, zdali se dá zlaté pravidlo morálky implementovat v každodenní praxi ochrany obyvatelstva.

2 Výzkumná otázka a metodika výzkumu

2.1 Výzkumná otázka

Cílem šetření bude zjistit, jakým způsobem přistupují respondenti k evakuovaným osobám z hlediska omezení práv těchto osob, vzhledem k riziku vážného ranění či ztráty života evakuované osoby.

2.2 Metodika výzkumu

Pro svůj výzkum jsem zvolil metodu kvalitativního zkoumání. Vybral jsem si cestu rozhovorů s menším počtem respondentů a spíše se zaměřil na otevřené otázky, na které museli respondenti odpovídat. Výsledkem hodnocení tedy nebude žádné procentuální vyjádření, ani bodové hodnocení. Spíše na závěr výzkumu subjektivně vyhodnotím odpovědi.

Vybral jsem si devět členů základních složek IZS a to tři hasiče, tři záchranáře a tři policisty. Téma bylo u každé skupiny odlišné pro lepší názornost konkrétní situace. U členů HZS jsem se zaměřil na evakuaci osob ze zaplaveného území, u záchranářů potom na problematiku nutnosti hospitalizace osoby postižené mimořádnou událostí. U policie jsem zvolil téma zamezení vstupu do nebezpečné oblasti.

V každé ze skupin jsem každému ze členů položil tři otázky, nad kterými se měli zamyslet a odpovědět dle již prožité zkušenosti, nebo hypoteticky, pokud se ještě do takové situace nedostali, co by dělali, kdyby k takové situaci došlo.

Hasičský záchranný sbor ČR

Pro příslušníky HZS byly zvoleny tyto otázky.

- 1) *Setkal jste se ve své praxi se situací, kdy postižený odmítal opustit svou nemovitost, pozemek, nebo prostor ohrožený MU?*
- 2) *Pokud ano, zamyslel jste se někdy v této situaci nad tím, že by se vaše role s evakuovaným obrátila? Pokud ne, dokážete si představit takovou situaci?*
- 3) *Využil jste, nebo dokázal byste využít zlaté pravidlo morálky při rozhodování o ponechání postiženého v místě MU, po vyhodnocení rizika jako nízkého, nebo žádného a neevakoval ho mimo MU i za předpokladu např. kázeňského postihu za neuposlechnutí příkazu nadřízeného?*

Zdravotnická záchranná služba

Pro příslušníky ZZS byly zvoleny následující otázky:

- 1) *Setkal jste se ve své praxi se situací, kdy osoba postižená MU odmítala hospitalizaci z důvodu zanechání svého majetku bez dozoru?*
- 2) *Pokud ano, byl důvod odmítání hospitalizace této osoby pro Vás relevantní a hrál ve vašem rozhodování důležitou roli?*
- 3) *Pokud jste uznal, že nutnost hospitalizace není jednoznačná, rozhodoval jste se, byť podvědomě, na základě zlatého pravidla morálky?*

Policie ČR

Pro příslušníky PČR byly zvoleny následující otázky:

- 1) *Setkal jste se ve své praxi se situací, kdy se evakuovaná osoba domáhala vstupu zpět do nebezpečné oblasti, popř. ke svému majetku?*
- 2) *Pokud ano, zamyslel jste se někdy v této situaci nad tím, že by vaše role s evakuovaným obrátila?*

3) *Využil jste, nebo dokázal byste využít zlaté pravidlo morálky při rozhodování o vpuštění postiženého do místa MU po vyhodnocení rizika jako nízkého, nebo žádného i za předpokladu např. kázeňského postihu za neuposlechnutí příkazu nadřízeného?*

3 Výsledky

3.1 Příslušníci Hasičského záchranného sboru ČR

Příslušník HZS č. 1:

Odpověď na první otázku:

Ano, setkal jsem se s takovou situací při povodních v roce 2002 na Třeboňsku (15).

Odpověď na druhou otázku:

V té chvíli jsem nad tím nepřemýšlel. Jednal jsem dle pokynů velitele zásahu (16).

Odpověď na třetí otázku:

Nikdy jsem ani nevědomky toto pravidlo nevyužil, pokud se jednalo o zásah, vždy byl důvod dotyčné osoby evakuovat mimo nebezpečný prostor. Nedokážu si představit situaci, při které bych upřednostnil zlaté pravidlo morálky, před přímým příkazem nadřízeného a byl za to kázeňsky potrestán (17).

Příslušník HZS č. 2:

Odpověď na první otázku:

Ne, ještě jsem se s takovou situací nesetkal (18).

Odpověď na druhou otázku:

Pokud bych se do takové situace dostal, myslím si, že by mě tato varianta napadla (19).

Odpověď na třetí otázku:

Myslím si, že bych se v takové situaci spíše řídil pokyny, než pocitem, že dotyčnému nic nehrozí a není třeba ho evakuovat. Vždy bych se řídil příkazem nadřízeného (20).

Příslušník HZS č. 3:

Odpověď na první otázku:

Ano, setkal. Jednalo se o opuštění rodinného domu při hašení sousedního objektu (21).

Odpověď na druhou otázku:

V té chvíli jsem se opravdu zamýšlel nad tím, zda-li je potřebné, aby dotyční opouštěli nemovitost (22).

Odpověď na třetí otázku:

Konzultoval jsem tuto variantu s velitelem zásahu a ten rozhodl o evakuaci. Je možné, že pokud bych měl rozhodující pravomoc, tak bych upřednostnil zlaté pravidlo morálky, i s možnými následky pro mě (23).

3.2 Členové zdravotnické záchranné služby

Člen ZZS č. 1:

Odpověď na první otázku:

S touto situací jsem se ještě neseťkal v rámci řešení MU, ale seťkal jsem se s ní při výjezdu k pacientovi (24).

Odpověď na druhou otázku:

Důvod odmítnutí pacienta jsem bral v potaz a hrál při mém rozhodování určitou roli, ne však nejdůležitější (25).

Odpověď na třetí otázku:

Vzhledem k příznakům nemoci pacienta a jím podané anamnéze jsem se rozhodl pacienta hospitalizovat (26).

Člen ZZS č. 2:

Odpověď na první otázku:

S touto situací jsem se ještě neseťkal (27).

Odpověď na druhou otázku:

Pokud bych se do této situace dostal a důvod hospitalizace by nebyl zcela relevantní, myslím si, že bych se z velké části rozhodoval dle jeho uvedeného důvodu (28).

Odpověď na třetí otázku:

Myslím si, že bych se vcítil do pacientovy situace, a tudíž bych se nevědomky řídil zlatým pravidlem morálky (29).

Člen ZZS č.3:

Odpověď na první otázku:

Přímo s touto situací jsem se neseťkal, bylo mi ale bráněno v hospitalizaci postríženého ostatními členy rodiny (30).

Odpověď na druhou otázku:

Rozhodnul jsem se pro hospitalizaci, pacient byl ve vážném stavu (31).

Odpověď na třetí otázku:

V tomto případě byl důvod hospitalizace jednoznačný, mám pocit, že samotný pacient byl hospitalizaci přístupný, pouze rodina byla proti (32).

3.3 Příslušníci Policie ČR

Příslušník PČR č. 1:

Odpověď na první otázku:

Ano setkal jsem se, byl jsem s kolegou přivolán k nemovitosti, kam statik zakázal majiteli vstup a ten nechtěl uposlechnout příkazu člena HZS (33).

Odpověď na druhou otázku:

V té chvíli jsem se zamýšlel nad tím, co bude dotyčný dělat, protože dle jeho vyjádření nemá žádné příbuzné (34).

Odpověď na třetí otázku:

Konkrétně v tomto případě nebylo možné udělat žádný kompromis, protože dle statika byl objekt ve stavu, kdy přímo ohrožoval zdraví a život dotyčného a hrozilo zřízení části zdi a stropu (35).

Příslušník PČR č. 2:

Odpověď na první otázku:

S touto situací jsem se ještě neseťkal. Pouze jsem byl v situaci, kdy jsem osobu vykazoval z bytu, kam měl dotyčný ve zkráceném řízení soudně uložený zákaz vstupu (36).

Odpověď na druhou otázku:

Mnou výše zmíněný případ se samozřejmě nedá vztahovat na klasické zlaté pravidlo morálky, protože ad absurdum, bych také nechtěl být vykázán ze svého bytu. Pokud bych se měl tudíž řídit zlatým pravidlem morálky, tak bych dotyčného v bytě ponechal. Samozřejmě je nutné zmínit fakt, že dotyčný odsouzený byl recidivista a násilník, proto jsem v té chvíli nevnímal jeho jako osobu postiženou, ale naopak jsem pomohl partnerce, která byla fyzicky napadána. (37).

Odpověď na třetí otázku:

V uvedeném případě jsem vykonával rozhodnutí soudu, který svým usnensením rozhodl. Zlaté pravidlo morálky bych nikdy neupřednostnil před jakýmkoliv soudním rozhodnutím (38).

Příslušník PČR č. 3:

Odpověď na první otázku:

S touto situací jsem se ještě nasetkal (39).

Odpověď na druhou otázku:

Pokud bych se dostal do takové situace, určitě by mělo na mé rozhodnutí vliv několik faktorů. Nakolik bych mohl rozhodnout ze své pozice o dotyčné osobě (návratu do např. vyplaveného domu), na vyhodnocení rizik dané oblasti a samozřejmě v menším míře i na psychickém stavu dotyčného (40).

Odpověď na třetí otázku:

Myslím si, že bych zlaté pravidlo morálky dokázal uplatnit v situacích, kdy by hrozilo opravdu nebezpečí poškození nebo odcizení majetku evakuovaného, ale s malou mírou rizika při vstupu do objektu a s nízkým rizikem postihu pro mě (41).

4 Diskuze

Z výsledků dotazování můžeme vyvodit hned několik velice zajímavých myšlenek, které se pokusím rozvést podrobněji.

Všechny dotazované upřímně zaujala tato problematika a ve většině případů se diskuze k tomuto tématu protáhla nad domluvenou časovou mez a nad rámec položených dotazů. Někteří ze záchranářů nedokázali do této doby teoreticky pojmenovat zlaté pravidlo morálky a po krátkém vysvětlení tohoto pojmu zjišťovali, že je to pojem, který je jim v jejich práci velice blízký.

Pokud výsledky rozhovorů převedeme do filozofické roviny, tak zjišťujeme, že většina dotazovaných se v případě řešení mimořádných událostí řídí legislativou, a tudíž lze konstatovat, že spíše upřednostňují Kantův kategorický imperativ před zlatým pravidlem morálky. Dodržíme nařízení velitele zásahu, platnou legislativu, soudní rozhodnutí, protože to je daná norma, která určuje, jak máme postupovat. Tato norma ovlivňuje celou společnost a společnost by se jí měla řídit. Správně by neměla být jenom normou, která nařizuje, ale je i zároveň normou mravní. Dělán to nejlepší pro zachraňovaného, byť v té chvíli má pocit, že tomu tak není. Zaznamenal jsem však i odpovědi, kde dotazovaný přemýšlí o využití zlatého pravidla morálky. Znamená to, že by jednal v rozporu s nařízením, rozhodnutím, nebo legislativou v náhlém rozhodnutí vyhovět zachraňovanému, protože sám by se na jeho místě cítil stejně, neboli nečinit druhému co nechceš, aby činil on tobě. Může to být zvýšenou mírou empatie k zachraňovanému, která je charakterovou vlastností zachránce a odráží se i v běžném životě, ale tímto způsobem odpovídali spíše záchranáři, kteří se do podobné situace ještě nedostali a jejich odpovědi na danou situaci byly spíše hypotetické. Z toho vyplývá, že pokud se záchranář doposud nedostal do reálné situace, kdy je nutné učinit rozhodnutí, více inklinuje ke zlatému pravidlu morálky.

Dle mého názoru je důvodem i fakt, že situace popsané v dotazníku jsou mnohdy provázené velkým stresem a odehrávají se poměrně často v časové tísní, a proto je na rozhodování málo času. Tudíž záchranář volí cestu časově efektivnější, tedy cestu daných norem a rozkazů. Oproti tomu záchranář, který dosud tuto situaci neprožil, nerozhoduje se v časové tísní a ve stresu a má dost času o otázce přemýšlet, hledá varianty pro využití zlatého pravidla morálky.

Důležité je zmínit názor dotazovaných, který zohledňuje i intenzitu, s jakou by naléhala osoba, nebo osoby, na možnost využití zlatého pravidla morálky v situacích, kdy se záchránce rozhoduje, zda porušit nařízení, nebo za všech okolností postupovat s příkazem, nebo platnou legislativou. Je zřejmé, že čím intenzivněji bude zachraňovaný naléhat, tím více bude záchránce přemýšlet o možnosti využít zlaté pravidlo morálky, byť to bude v rozporu s nařízením velitele zásahu, nebo platnými postupy. Nakonec se však většina opět přikloní k řešení dle Kantova kategorického imperativu, tudíž postupovat dle nařízení, které však nemusí být v rozporu z morálkou.

Během dotazování jsem učinil jeden malý experiment, kdy jsem zpočátku kladl otázky, které jsou uvedeny v dotazníku, ale vynechal jsem část, kde se zmiňují o možném kázeňském postihu, v případě využití zlatého pravidla morálky. U některých dotazovaných se v tomto případě projevila snaha postupovat spíše v rovině zlatého pravidla morálky, tudíž v některých případech porušit rozkaz, nařízení, nebo legislativu, pokud by nehrozilo riziko kázeňského postihu pro záchránce. Tato informace však nemusí být nutně interpretována v negativním slova smyslu. Může pouze poukazovat na to, že aby fungovala nastavená pravidla, kategorický imperativ platný pro celou společnost, je nutné tato pravidla dodržovat a to i za cenu určitých osobních omezení. Tato myšlenka je dle mého soudu slučitelná i s morálkou společnosti.

5 Závěr

Ve své práci jsem se pokusil zamyslet nad možným spojením zdánlivě těžko spojitelných oblastí. Jedna z oblastí nám říká, jakým způsobem analyzovat, vyhledávat a efektivně řešit mimořádné události. Druhá oblast je zatížena emocemi při rozhodování o osudu osob, které se dostanou do svízelné životní situace. Mnohdy se jedná o velmi psychicky zatěžující stavy, které musí řešit nejenom zachraňovaný, ale většinou i samotný zachránce.

Cílem mé práce nebylo najít řešení, pouze se zamyslet společně s několika členy základních složek Integrovaného záchranného systému, zdali je spojení zlatého pravidla morálky s každodenní praxí ochrany obyvatelstva možné a jakým způsobem v praxi probíhá. Zjistil jsem, že toto spojení je, možná trochu překvapivě, velice úzce provázané a je nedílnou součástí většiny mimořádných událostí.

V mé práci je patrné, že je rozdíl mezi Zlatým pravidlem morálky a Kantovým kategorickým imperativem. Zlaté pravidlo morálky lze chápat jako sociální interakci, která se odehrává mezi úzkou skupinou osob, nebo přímo v komunikaci a jednání dvou osob a nemá dopad na celou společnost. Není to dogma, které se odrazí v celé společnosti. Immanuel Kant posunul myšlenku zlatého pravidla morálky do roviny celospolečenské, kdy postupně vytváříme pravidla, která budou respektována napříč celou společností a stanou se jakýmsi stálým mravním pravidlem, kterým se bude společnost řídit.

Z mé práce vyplynulo, že záchranář dává přednost spíše Kantovu kategorickému imperativu před zlatým pravidlem morálky. Pokud si mohu dovolit jednu vlastní myšlenku, tak se ztotožňuji s tím, že v případě záchrany zdraví, lidských životů a majetku je to tak správně. Pevně věřím, že pokud se záchranář rozhoduje v souladu s Kantovým kategorickým imperativem a v tu danou chvíli se s tímto rozhodnutím zachraňovaný neztotožňuje, tak je to z důvodu velkého psychického vypětí, daného stresem vyvolaným samotnou situací.

Zpětně však většina zachraňovaných ocení profesionalitu zachránců společně s jejich nemalou empatií k zachraňovanému a snahu jednat s maximální ohleduplností v nelehké situaci.

Postupy, vytvořené dlouholetým zkoumáním, hledáním rizik a analyzováním jednotlivých situací, jsou primárně určeny právě proto, aby eliminovaly chyby při likvidaci mimořádných událostí a snižovaly rizika pro zachraňované. Možná právě proto je ve spojení záchrany zdraví, lidských životů a majetku tolik zajímavá myšlenka Imannuela Kanta: „Konej vždy podle zásady, kterou můžeš chtít stanovit jako univerzální zákon.“

6 Seznam informačních zdrojů

1. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb. k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva, §12
2. Zákon číslo 230/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, §4
3. Zákon číslo 320/2015 Sb. o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru), §1
4. Zákon číslo 239/200 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů
5. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb. k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva,
6. A. ANZENBACHER Úvod do etiky. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-111
7. Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, Praha 2013
8. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb. k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva
9. Oprávnění hasičů při zásazích, JUDr. Pavel Mates, CSc. ISBN: 978-80-7385-032-6, vydalo Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě, roku 2008
10. PETER J. KING Sto filozofů. Praha: Metafora, 2004. ISBN: 80-7359-088-3
11. H.J. STÖRIG, Malé dějiny filosofie. Praha:Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN: 978-80-7195-206-0
12. Jaroslav Kříž Osudy lidí/osudy myšlenek/osudy kultury/filosofie/kategorický imperativ, E-knihy: Portál
13. Jindřichohradecký deník, 3.10.2012
14. E. THUGENDHAT, Přednášky o etice. Praha:OIKOYMENH, 2004. ISBN: 0729808662
15. Ústní sdělení, člen HZS č.1, odpověď na první otázku, 2015-11-12

16. Ústní sdělení, člen HZS č.1, odpověď na druhou otázku, 2015-11-12
17. Ústní sdělení, člen HZS č.1, odpověď na třetí otázku, 2015-11-12
18. Ústní sdělení, člen HZS č.2, odpověď na první otázku, 2015-11-12
19. Ústní sdělení, člen HZS č.2, odpověď na druhou otázku, 2015-11-12
20. Ústní sdělení, člen HZS č.2, odpověď na třetí otázku, 2015-11-12
21. Ústní sdělení, člen HZS č.3, odpověď na první otázku, 2015-11-12
22. Ústní sdělení, člen HZS č.3, odpověď na druhou otázku, 2015-11-12
23. Ústní sdělení, člen HZS č.3, odpověď na třetí otázku, 2015-11-12
24. Ústní sdělení, člen ZZS č.1, odpověď na první otázku, 2015-11-19
25. Ústní sdělení, člen ZZS č.1, odpověď na druhou otázku, 2015-11-19
26. Ústní sdělení, člen ZZS č.1, odpověď na třetí otázku, 2015-11-19
27. Ústní sdělení, člen ZZS č.2, odpověď na první otázku, 2015-11-23
28. Ústní sdělení, člen ZZS č.2, odpověď na druhou otázku, 2015-11-23
29. Ústní sdělení, člen ZZS č.2, odpověď na třetí otázku, 2015-11-23
30. Ústní sdělení, člen ZZS č.3, odpověď na první otázku, 2015-11-23
31. Ústní sdělení, člen ZZS č.3, odpověď na druhou otázku, 2015-11-23
32. Ústní sdělení, člen ZZS č.3, odpověď na třetí otázku, 2015-11-23
33. Ústní sdělení, člen PČR č.1, odpověď na první otázku, 2015-12-02
34. Ústní sdělení, člen PČR č.1, odpověď na druhou otázku, 2015-12-02
35. Ústní sdělení, člen PČR č.1, odpověď na třetí otázku, 2015-12-02
36. Ústní sdělení, člen PČR č.2, odpověď na první otázku, 2015-12-02
37. Ústní sdělení, člen PČR č.2, odpověď na druhou otázku, 2015-12-02
38. Ústní sdělení, člen PČR č.2, odpověď na třetí otázku, 2015-12-02
39. Ústní sdělení, člen PČR č.3, odpověď na první otázku, 2015-12-02
40. Ústní sdělení, člen PČR č.3, odpověď na druhou otázku, 2015-12-02
41. Ústní sdělení, člen PČR č.3, odpověď na třetí otázku, 2015-12-02